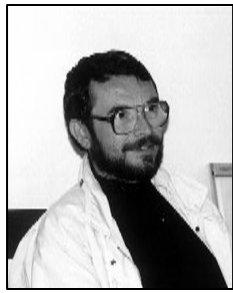

Traian ȘTEF

A diverzió és a baloldal radikalizálódása között

A Provincia múlt hónapjában megjelent írásomban úgy vélekedtem, hogy Erdélyben több mint 60%-os jobbközép választói erő van. Tévedtem, de nem nagyon: a PDSR-nek és a PRM-nek Erdélyben összesen 45%-a van, míg az ország többi történelmi tartományában ez az arány majdnem eléri a 70%-ot. Azt sem hittem volna, hogy Vadim Tudor körülbelül 8%-kal megelőzze Erdélyben Ion Iliescut. Különösen ez utóbbi jelenségre kerestem magyarázatot. Az első, legegyszerűbb magyarázat, amely azonban közvetlen megfigyelésen alapszik, az volt, hogy egyes vidékek pedeszeres polgármesterei azt tanácsolták következetes, hűséges választóiknak, hogy Vadim Tudorra szavazzanak, mint elnökre. Ezt tették a PSM és az APR polgármesterei is. A PRM magas funkcióit betöltő egykori székelybírók pedig inkább a PDSR-vel szembeni bizalmukról beszéltek, mint arról, hogy a választás bojkottálását javasoljam a második fordulónál. Biztos voltam abban, hogy Ion Iliescu az én szavazatom nélkül is nyer, biztos voltam abban, hogy Ion Iliescu szervezte meg a diverziót Erdély ellen, és haragudtam érte. Vagyis elképzeltem, ahogy azt mondja: „Ha nem akartok engem, majd én elintézem, hogy Corneliu Vadim Tudorra szavazzatok, elintézem, hogy a második fordulónál úgy térjétek vissza hozzám, mint megmentőhöz”. Vuttam azt is, hogy a PDSR és a fegyveres erők között 1996-tól erősebbé és folyamatosabbá vált a párbeszéd. A PDSR megfelelő módon képviseltette magát a helyi hatalom szintjén (a megyei tanácsok elnökei által), s így még a titkosszolgálatoktól is kapott információt. Amikor Ion Iliescu a bihari Belényes városban járt, a szomszédos községek csendőrei civilben részt vettek választási nagygyűlésén. Akárhogy is, mondtam magamban, kezében tartja a helyzetet.

A Bihar megyei községek választási eredményeinek elemzésekor megállapítottam, hogy azokban a helységekből, ahol a polgármester a PDSR, a PRM vagy a PSM tagja, a legtöbb szavazatot Vadim Tudor kapta. Belényes egyik szavazókörzetében az arány 226/518 volt az ő javára. Másrészt olyan helységekből, mint például Kiskereki, ahol magyarok és románok vegyesen laknak, és ahol a szavazatok nagy részét Frunda György kapta, az egyik szavazókörzetben az arány 85/2 volt a Ion Iliescu javára. A románok tehát nem szavaztak Vadim Tudorra. Ennek egyik magyarázata nagyon kézenfekvő: az itteni románoknak van tapasztalatuk a nemzetiségek közti együttműködésben, és nem tűrik el a xenofób nacionalizmust, a másik magyarázat az lenne, hogy Vadim kiszolgálói képtelenek voltak betörni ebbe a környezetbe. És mégis, Iliescu csak 3%-kal kapott kevesebb szavazatot, mint a PDSR a szenátusban és a képviselőházban, lévén hogy a szavazatok száma ott egyenlő. Ez azt jelenti, hogy lényegében más magyarázatot kell keresni. Miért szavazott például a megye legelőkelőbb vidéke, ahol gyakorlatilag nincs munkanélküliség, Vadim Tudorra? Sarkítva a kérdést: Erdély miért? Ami engem illet, nem mondom le egy nagy diverzió gondolatáról. A diverzió legnyilvánvalóbb jele a fertőzés. És ez a fertőzés létezett. Láttam jó anyagi körülmények között élő parasztokat, traktorral és autóval az udvaron, városi lakással a gyerekeknek, akik arról a nagy nyomorról beszéltek, amelybe „a parasztpártiak juttatták Romániát”. A diverzió, véleményem szerint, a nyomor valóságos pszichózisának kialakításával kezdődött. Nyomor, maffia, korrupció – ezek voltak a kulcsszavak. Ezek hatottak. Nem volt nehéz megjegyezni őket, és a sajtó elég érvelő szolgált mellettük. A hatalom megcáfolhatta volna őket, de Emil Constantinescu nem volt saját rendszerének vezéralakja, még a Konvencióé sem. Talán azt hitte, hogy hatalomra kerülésével trónra emeli az országban a törvény iránti jóhiszeműséget és tisztet, hogy a Konvenció pártjai csupán rátermett és becsületes embereket neveznek majd ki a tisztségekre. A sajtó azonban az újonnan megválasztottak sötét üzeneteiről dörgött. Hogyan válasszanak meg a tanárok egy tanfelügyelőt, akinek az irodai fiókjából ellopnak 3000 DM-et? – holott, ha jól tudjuk, lejben kapja fizetését. Hogyan szavaznak a székelybűnösök a kommunizmus perét kívánó parasztpárti és liberális választók? Következésképpen a fertőzés ezek

kel a premisszákkal kezdődött: az országban nyomor van, korrupció, maffia. Adva lévén ezek a premisszák, a nekik megfelelő Vadim Tudor-féle beszédek és a kép, amely a diverzió szakemberei jól bevált pszichológiai módszerekkel róla kialakították, már nem lep meg a szavazás eredménye. Először kialakították a várakozás légkörét, azután megmutatták a „gondviselésükde megmentőt”. Láttam mintegy révületben szavazó embereket, és láttam olyanokat, akik a szavazás napján mint egy jelszót karikázták be a „Vadim” szót. Mit vettem meg akkor észre? Az ellenséges érzés legyőzését. Mindenki kitalált valamilyen okot. Egy pedeszeres alpolgármester megmagyarázta, hogy azért szavaz rá, mert felvette egy összeget a banktól és túl nagy a kamat. Az egyenruhás emberekkel való beszélgetésből megállapítottam, hogy ők nem szeretik a demokráciát. Azt a hatalmat akarják vissza, amely valamikor nekik adta az egyenruhát. A csendőrt azt akarja, hogy az állampolgár mindent reszkeszen előtte, a szerecs, hogy kihallgathassa őt, a Nemzetvédelmi Minisztérium katonáinak nem tetszik, hogy csökkentik létszámukat, sem egy professzionális hadsereg kilátása, sem az, hogy társadalmi szempontból a másik kettőnél alacsonyabb rendűekké váljanak. Az történik ezekkel az intézményekkel is, mint a megalomániás kombinátokkal. Mennél inkább késik a reform, annál nehezebben megvalósítható, s annál inkább megjelenik az erőszakig vitt ellenállás, annál inkább erősödik bennük a nélkülözhetetlenség érzése.

A diverzióra vonatkozó elméletem, talán elemző és spekulatív túlbuzgóságból, még tovább megy. Ennek megfelelően az erdélyiek Vadim Tudorra leadott szavazatával szétterjed a demokratikus, liberális, európai, etnikai harmóniában élő erdélyi mítosz. Néha kételkedem abban, hogy Ion Iliescu az erdélyiekkel szembeni ilyen cinikus ellenérzésig jutott volna, de még ebben a választási kampányban sem felejtett el arra emlékeztetni bennünket, hogy nem akarjuk őt, hát most lássuk, mi történik velünk. Lehet, azt akarta, hogy egyeseknek még Erdélyből is „elegjük” legyen? (Mivel leírtam a rosszízű szót, szeretném leszögezni, hogy nem vagyok Sabin Gherman híve, nem tartom őt erdélyi vezetőnek, és nem tetszik, milyen kezekbe került Budapesten.) A PDSR másik nyeresége a demokratikus ellenzék megsemmisítése lenne. A román politika egyik pólusa akkor a hatalmon levő PDSR lenne, vagyis a jók,

élükön a románok és magyarok által Vadimtól való félelmükben megválasztott Ion Iliescuval, a másik az ellenzékben lévő PRM, vagyis a rosszak, akik megrémítik Nyugatot és diktatúrát akarnak. Együtt kormányozni most a PDSR-vel a jobboldal hosszú ideig tartó felszámolását jelentené a román politikában. Remélem, Valeriu Stoica nem feledkezik meg erről, és nem hallgat azokra, akiknek még van egy kis lépés méz az ujjukon, és akarják a hatalom mézes bödönét is. Ellenkező esetben egyetlen alternatíva, a PRM felé lökni a románokat, mert nehezen hihető, hogy a PNTCD, a parlamenten kívül, gyorsan alternatívává válhatna. Az alkotmány és a választási törvény bizonyos módosításainak kezdeményezése kapóra jött, és lehetséges új, esélyes pártok megjelenése.

Az előző számban megjelent cikkemben a jobboldali értelmiségiek és az ugyanezen az oldalon álló politikusok közti szakadékra utaltam. Ezeknek a mostani választásoknak az alapján meg kellett állapítanom, hogy még ennél is nagyobb a távolság az értelmiségi elit és az értelmiségiek nagy tömege (tanárok, papok, hivatalnokok, technikusok) között. Ez utóbbiak konzervatívizmusa nyilvánvaló. Ők a kommunizmus leghűségesebb kreatúrái, és kétségbeesetten utasítják vissza az alternatíva útját, a reformot, az újat. Ők szavazzák meg reménykedve Ion Iliescut, és kétségbeesetten Vadim Tudort. Legtöbb esetben, különösen falusi környezetben, ők a fertőzés terjesztői.

És végül, az erdélyi szavazásra vonatkozó magyarázatom nemcsak a diverzió gondolatát nem hagyja figyelmen kívül, hanem a baloldaltól az elégedetlenségből fakadó valós radikalizálódását sem. De nem mondhatok le az előbbiről, mert arra kell gondolnom, hogy a PRM listáin volt szekuritatisztes nevek szerepelnek (nem ellenőriztem mindet, de meggyőződésem, hogy volt valamilyen rendszer) és hogy a pedeszeres polgármesterek (lehet nem Ion Iliescu biztatására, hanem fertőzöttségük következtében) különböző felekezeti papok (elsősorban az ortodoxok és a neoprotestánsok) a PRM-re bízattak, üldözték a CDR-s besúgókat anélkül, hogy saját szemükben meglátták volna a gerendát. És a Securitate volt informátorai? A rendőrség? Az RKP-e? Tudták, hogy az RKP-nak is voltak informátorai? Ahogy Molnár Gusztáv is megírta cikkében: Erdély vonatkozásában a baloldaltól leadott szavazatok száma nem változott meg nagyon, de megváltozott

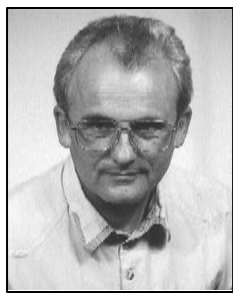
megoszlásuk Vadim Tudor javára. A baloldal számottevő megerősödése a többi történelmi tartományban következett be, amelyek körülbelül ugyanolyan arányban szavaztak Vadim Tudorra, mint az erdélyiek (igaz itt a százalékarányt a magyarok csökkentették egy kicsit). Ezekben a választásokon Vadim Tudornak sikerült a maga oldalára vonnia a PDSR szélsőbalosait, Funar nacionalistáit, Teodor Meleşcanu lecsúszottjait. De azok a pedeszeresek, akik akkor megszavazták, végül Ion Iliescu mellett maradtak. Az érdek beszél. Ismerek ebben a pártban meglehetősen liberális gondolkodású embereket és olyan üzletembereket, akik támogatják őket. Meglátjuk, mennyit számítanak majd ők a kormányzás szövevényében, mennyit számít majd Alexandru Athanasiu vagy Adrian Severin és a mérsékelt baloldali értelmiség.

Ui. Mivel felhívták figyelmemet arra, hogy „transzszilvanista” nézeteimet monitorizálják, tisztázni akarom a dolgokat, ne hogy valaki kénytelen legyen még egyszer feltevésekbe és értelmezésekbe bocsátkozni. Azt szeretném, hogy ha nem akad egy (lehetőleg liberális) párt, amely a regionalizmusra is építsen, jelenjék meg politikai életünk palettáján a Regionális Szövetség Pártja (így nevezném), egy transzszilvanista párt, amely nemcsak az erdélyieké lenne, amelynek programja hasonlóságot mutatna a közgazdasági reformért harcoló (egyelőre még kollektivisták elvek alapján vagyunk feloszlva, és a megyék és községek közigazgatása tartalmilag és formailag megegyezik az 1989 előttiével), a regionális önkormányzatokért (ezeknek nem kellene feltétlenül fedniük a történelmi tartományokat, hanem, esetleg, az azonos fejlettségi szinten állókat vagy a régi tartományokat), a szubszidiaritásért, pontosan meghatározva a központ és a provincia hatáskörét. Nincs semmilyen koherens tervem, nem vagyok ennek az ügynek harcosa, de azt hiszem, így jobb lenne, mert hiszen lám a pénzek, amiket én, a nagyváradi – díjakban, adókból, benzinpénzekben – az utakra adtam, a kormányhoz kerültek, és onnan még nem fordították vissza a törvény által megállapított százalékban azokhoz, akik azokat az utakat felügyelik, amelyeken én nap mint nap járok, mint ahogy az egészségügyre adott pénzek is mindenféle kerülő utakra jutnak – nálunk pedig bezárnak a kórházak, pedig megfelelő módon megfizettük az egészségügyi szolgáltatást.

Fordította: HADHÁZY ZSUZSA

MOLNÁR Gusztáv

Minden előlről...

(és nem jóval hamarabb, mint az természetes lett volna) félelmetes összűz alá vevő médiák, sőt az eddig következetesen Iliescu-ellenes zapadnyokok (nyugatbarát értelmiségiek) is megpróbálták a demokrácia és a diktatúra közötti választásként feltüntetni. Az igazság az, hogy Iliescu viszonylag nagyarányú győzelme (66-34%) a román demokrácia szempontjából pirruzi győzelem volt. Az általános apátia és reményvesztettség körülményei között sorra kerülő második fordulóra az alacsony

részvételi arány és a tényleges, európai alternatíva hiánya nyomta rá a bélyegét. Az általános közhangulatot nagyon jól kifejezi az alábbi két vélemény: *Miért segítettek hozzám a győzelemben egy olyan embert, akit én nem akartam?* (Temesvári egyetemista, aki nem ment el szavazni.) *Elmentem szavazni, de nem emlélek semmire.* (Báziáson üdülő nyugdíjas.) Egyetértek azoknak (mindenekelőtt a Bihar megyei választásokat figyelemmel követő Traian Ștefnak és a washingtoni Dumitru Radu Popának) a véleményével, akik szerint a PDSR mindenáron szeretne volna elkerülni, hogy Iliescu a második fordulón valamilyen technokrata elnökjelölttel kerüljön szembe, és ezért nem volt ellenére, hogy az első fordulón – némi rászervezéssel – Vadim Tudor pontokat szerezzen Stolojan-nal és Isărescu-val szemben. Nem volt nehéz előrelátni, hogy a második fordulón így

majd a PDSR jelöltjét lesznek kénytelenek támogatni a jobbközép pártok hívei is. Ez a számítás azonban kétszeresen is tévesnek, rövidlátónak bizonyult. Mindenekelőtt Vadim Tudor előretörése jóval többet értett az ország amúgy is megtépzott tekintélyének, mint amennyit használt a PDSR-nek. Másrészt – és ez az, amire nem számítottak – az első forduló előtt úgyes és hatékonyan korteskedő vezére mögött felsorakozó Nagrománia Párt (PRM) a maga 20%-ával az ország második legerősebb pártja lett, nagyjából akkora erőt képviselve, mint a Demokrata Párt, a Nemzeti Liberális Párt és az RMDSZ, az ún. demokratikus ellenzék pártjai együttvéve.

A román demokrácia másik problematikus pontja a most megválasztott elnök tényleges támogatottságának a kérdése. Különösen szembevetendő ez a „legitimitáshiány” Erdélyben, ahol a többi történelmi tartományhoz képest a legkevesebben szavaztak Iliescúra és a legkevesebben mentek el szavazni. A magyar választópolgárok jelentős része sem követte az RMDSZ felhívását, és inkább otthon maradt. Ez a passzivitás világos jelzés kell legyen az

RMDSZ számára, hogy amennyiben formális koalíciót köt a PDSR-vel, az eddigénél is jobban elszakad saját bázisától, és a szervezet szétesését kockáztatja.

A demokraták és a nemzeti liberálisok ugyanakkor azért nem léphetnek koalícióra a PDSR-vel, mert nem szeretnék kis pártok maradni, és tudnivaló, hogy megerősödni csak ellenzékben lehet.

Mindéz meg lehetően behatárolja a kisebbbségi kormányzásra készülő Nástase-kabinet mozgásterét. Gazdasági felemelkedés és új munkahelyek teremtése, új megállapodás a Nemzetközi Valutaalappal és a Világbankkal, az állam tekintélyének és az állami intézmények működőképességének helyreállítása, a korrupció megfékezése, az EU-csatlakozási tárgyalások felporgetése és vízummentesség Bulgáriával együtt 2001 júniusában, NATO-tagság 2002-ben, regionális együttműködés a szomszédokkal, különleges viszony Moldovával – ezek olyan célok, amelyeket csak a nyugati orientációt képviselő valamennyi párt egyfajta nagykoalíciójával, a Nagrománia Párttal való parlamenti együttműködés kizárásával lehetne megvalósítani.

Ettől azonban nemcsak a „demokratikus ellenzék” pártjai zárkóznak el. A közös kormányzást a PDSR sem akarja. Egyedül kíván kormányozni, hol a jobbközép pártokkal, hol a Nagrománia Párttal együttműködve, vagy legalábbis az utóbbival való eseti parlamenti alkukat ki nem zárva. Ami az én prognózisom szerint egy éven belül a társadalmi konfliktusok kielevezéséhez, a politikai instabilitás fokozódásához, és előrehozott választásokhoz vezet.

Adrian Vasilescu, Isărescu tanácsadója bejelentette, hogy a volt miniszterelnök vissza fog térni a politikába, és nem függetlenként. Ezt csakis úgy lehet értelmezni, mint egy új politikai párt várható színvonalának bejelentését. Erdélyben is egyre többen szorgalmazzák egy új, transzszilvanista alapokon megszerveződő regionális párt megalapításának szükségességét, amely nem a Sabin Gherman-féle deklaratív politizálás útján óhajt járnai, hanem várhatóan a fejlesztési régiók tényleges, törvényhozási és végrehajtási kompetenciákkal való felruházásának megvalósítható programjával lép fel.

Kezdődik tehát minden előlről, akár csak tíz évvel ezelőtt.